

Lehotay Veronika
egyetemi docens, ME ÁJK
ORCID azonosító: 0000-0001-9918-8848

AZ ÜGYVÉDI HIVATÁSREND 1874 ÉS 1949 KÖZÖTT

„Az igazságszolgáltatás egyik legfontosabb közege az ügyvéd. Ha törvénykezésünket a jogtudomány és alkotmányos intézményeink követelményeinek megfelelően akarjuk szervezni: akkor lehetetlen az ügyvédség rendezését mellőznünk.”

(Részlet az 1874. évi XXXIV. törvénycikk indokolásából)¹

Absztrakt

A tanulmány a magyar ügyvédség intézménytörténetét vizsgálja, középpontba állítva az ügyvédi hivatásrend kialakulását, szervezeti kereteinek megszilárdulását, majd autonómiájának fokozatos leépülését. A kutatás fő kérdése, hogy az egyes történeti korszakokban kit tekinthetünk ügyvédnek, milyen szakmai, erkölcsi és jogszabályi feltételek tették lehetővé a hivatás gyakorlását. Az ügyvédi rendtartásról szóló jogszabály az 1874. évi XXXIV. törvénycikk volt, ugyanakkor a tanulmány rámutat arra, hogy a perbeli képviselő és a jogi segítő tevékenység gyökerei évszázadokkal korábbra nyúlnak vissza. A tanulmány a jogtörténeti szempontrendszer segítségével mutatja be azokat a jogszabályi kereteket, amelyek meghatározták, hogy kiből válhatott ügyvéd és milyen felelősségi rendszer vonatkozott rá. A tanulmány módszertanát tekintve merít a korábbi kutatásokból, elsősorban Zlinszky János megállapításait veszi alapul. A kutatás a Miskolci Ügyvédi Kamara iratanyagára helyez hangsúlyt, mert a helyi kamarák segítségével rajzolódik ki az ügyvédi kar tényleges működése a mindennapokban. A két világháború között időszak számos nehézséget hozott az ügyvédség számára, így többek között a túlszűfolttság, az egyre erőteljesebb állami beavatkozás, a területi változások és a diszkriminatív rendelkezések. A második világháborút követően radikális változások történtek, megszűnt az egyéni praxis, és helyébe a kötelező

1 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában. *Ügyvédi Rendtartás Indokolás. Általános indokolás.*

munkaközösségi forma lépett. Látható a tanulmányból az a folyamat, ahogyan az autonóm ügyvédség eljutott az állami alárendeltségig 1949-re.

Tárgyszavak: magyar ügyvédség, ügyvédi hivatásrend, jogtörténet, szakmai autonómia, állami beavatkozás

LAWYER PROFESSION BETWEEN 1874 AND 1949

Abstract

The paper surveys the institutional history of the Hungarian bar, highlighting the development of the legal profession as a distinct corporate entity, the consolidation of its organizational framework, and the gradual loss of its autonomy. It asks who counted as a lawyer in different historical eras and what professional, ethical, and legal conditions made it possible to pursue the vocation. Although the legal regulation of the bar took statutory form in Article XXXIV of 1874, the study emphasizes that the traditions of courtroom representation and legal assistance extend back much further in time. From a legal-historical perspective, it maps the regulatory frameworks that shaped admission to the profession and defined the responsibilities borne by its members. In methodological terms, the research builds on earlier scholarship, primarily the conclusions of János Zlinszky. Special attention is devoted to the archival materials of the Miskolc Bar Association, as the operation of local chambers reveals the everyday realities of professional practice. For lawyers, the period between the two world wars brought mounting difficulties: overcrowding, growing state control, territorial change, and discriminatory legislation. After 1945, sweeping reforms reshaped the profession. Independent practice disappeared and was replaced by compulsory collective offices. The paper shows how, by 1949, the formerly autonomous bar had come under direct state subordination.

Keywords: Hungarian bar, legal profession, legal history, professional autonomy, state control

[DOI: 10.66103/KK.2026.1.3](https://doi.org/10.66103/KK.2026.1.3)

Bevezető gondolatok

A tanulmány alapvető kérdése, hogy kit tekintünk ügyvédnek az egyes időszakokban? *„Ügyvédnek bármely történelmi korszakban azt tekinthetjük, aki mások jogi természetű ügyeivel jogi szakismeretei és rátermettsége alapján tiszteletdíj fejében rendszeresen foglalkozik. Ahhoz, hogy az ügyvédkedés valóban foglalkozásszerűvé váljék, szükséges a jogélet bizonyos fejlettsége, a társadalmi differenciálódás megfelelő foka.”*²

A tanulmányban a magyar ügyvédség történetét vázolom. Bár a címben az ügyvédi hivatásrend tekintetében és jogtörténeti szempontból is meghatározó évszám: 1874 szerepel, hiszen ekkor született meg az első átfogó jogszabály ezen a területen. A történet azonban mégsem itt kezdődik, hiszen jóval korábbi előzményeket is találunk a perbeli képviselőre. A téma megközelítése a jogtörténeti szempontok szerint történetik, amelynek a kérdése az, hogy milyen szabályok vonatkoztak az ügyvédekre az egyes korszakokban, kiből lehetett ügyvéd és kiből nem, milyen feladatokat láthatott el az ügyvéd. Ezt alapvetően meghatározta tehát a jogszabályi környezet. Ugyanakkor a társadalomtörténeti/történelmi nézőpont sem elhanyagolható, hiszen jelentős mértékben meghatározták az ügyvédi tevékenységet a korszak gazdasági viszonyai, a politikája, politikai eseményei, a társadalma, a lakosság részéről az ügyvédekbe vetett bizalom mértéke, és azok a folyamatosan változó ügyek, amelyekben az ügyvédek segítséget nyújtottak. Mindezek alapján az mondhatjuk, hogy az ügyvédi hivatás rendje Magyarországon 1874 és 1949 között (de már előtti is) jelentős változásokon ment keresztül.

Az ügyvédség történetének feltárásáról Zlinszky János így fogalmazott: *„nagy, elszórt és nehezen feldolgozható a forrásanyag. Az ügyvéd személye a periratok sorai közt visszavonul az ügyfél személye mögé, szinte azonosul vele, csak részletes elemző munkával lehet róla munkája nyomán bármit is megtudni pusztán a nevével. S még a pusztán nevek is nehezen szedhetők össze a különféle forrásokból, levéltári adatokból.”*³

Zlinszky János a másik nehézséget abban látta, hogy *„... a magyar ügyvédség, mint intézmény kialakulása is feldolgozatlan. Enélkül, legalább is a főbb vonalak tisztázása nélkül az intézménnyel kapcsolatos résztémákhoz nyúlni is nehéz.”*⁴

Az ügyvédség történetének országos szintű feltárása Dr. Korsós né Delacasse Krisztina nevéhez fűződik, aki *Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük*

2 <https://zlinszkymuhely.hu/index.php/adatbazis-konyvtar/életmu/67-az-uegyvedseg-kialakulasa-magyarorszagon-es-toertenete-fejer-megyeben>. (letöltve: 2026. január 19. napján)

3 Zlinszky János, Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és 300 éve Fejér Megyében. In: Farkas Gábor (szerk.), Fejér Megyei történeti Évkönyv 8. Székesfehérvár, 1974. 8. o. [a továbbiakban: Zlinszky, 300 év]

4 Uo. 7. o.

megkezdése Magyarországon a polgári korszakban címmel írta doktori értekezését.⁵ Zlinszky János ugyanakkor a teljes magyar ügyvédség történetének feltárását lehetetlennek tartotta, ezzel indokolta, hogy az ügyvédi hivatás kialakulásának a bemutatása mellett egy ügyvédi kamara történetének a feldolgozását választotta. „A Kamara nem nagyon nagy, így úttörő munka során könnyebben átfogható. Levéltári anyaga a Kamarának ugyan szinte semmi sem maradt, de a megyéé a XVIII. század óta rendkívül gazdag és jól rendezett. Fekvésénél fogva fejlődése tipikusnak mondható.”⁶

Ezzel a gondolattal én teljes mértékben egyetértek, és ennek alapján kezdtem hozzá a Miskolci Ügyvédi Kamara történetének a megírásához. Az ügyvédség történetének feltárását tehát az egyes ügyvédi kamarák felől lehet kezdeni, hiszen a másodlagos irodalom mellett általában az ügyvédi kamara irattárában megtalálhatók – bár legtöbbször nem hiánytalanul – az 1880-as évektől az ügyvédek lajstromának kötetei, amelyek a következő adatokkal szolgálnak: az ügyvéd neve, az ügyvédi oklevél keltének, bejelentésének és a bejelentés elintézésének a dátuma, továbbá az ügyvédre vonatkozó megjegyzések.⁷ A helyettes ügyvédi főkönyvben is hasonló adatokat találunk. Sajnos hiányosak a Miskolci Ügyvédi Kamara éves jelentései, csak az 1930-as évekből maradtak fenn ilyen írások. Ezek a dokumentumok jelentős információkkal szolgálnak a Miskolci Ügyvédi Kamara tevékenységéről, belső életéről. Megtaláljuk a jelentésekben a törvényalkotás és a törvénykezés adott évi jellemzőit, az ügyvédi kar helyzetének bemutatását, statisztikai adatokat az ügyvédekről, ügyvédjelöltekről, az ügyvédek elleni panaszokról, a fegyelmi ügyekről, a Kamara területén működő bíróságokról és ügyészségekről. Részletes kimutatást tartalmaztak a jelentések az adott évi költségvetésről és a következő év költségelőirányzatáról. Mindezek mellett a kamarai irattárban megtalálható személyi akták szolgálnak fontos és részletes adatokkal, dokumentumokkal. Tartalmazzák az ügyvédek önéletrajzeit, sokszor fényképpel együtt, az ügyvédi igazolványokat, törzslapokat, igazolásokat, egyéb jelentéseket.

Mindezeknek a dokumentumoknak és a jogszabályi változásoknak a kutatásával tárható fel az ügyvédi hivatásrend története.

5 *Korsósne Delacasse Krisztina*, Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban. Doktori értekezés, Pécs, 2009. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/korsosne-delacasse-krisztina/korsosne-delacasse-krisztina-vedes-ertekezes.pdf> (letöltve: 2026. január 19. napján) [a továbbiakban: *Korsósne Delacasse, Ügyvédi autonómiák*].

6 *Zlinszky*, 300 év.

7 Ez utóbbi azt jelölte általában, hogy milyen okból szűnt meg a kamarai tagság.

I. Az ügyvédség kialakulása és működése Magyarországon az ügyvédegyletek létrejöttéig

Az ügyvédség kialakulása Magyarországon a 12. századra nyúlik vissza, amikor a főméltóságok munkáját külföldön jogot tanult emberek kezdték segíteni.⁸ A 13. századtól egyre inkább szokássá vált, hogy peres felek – akadályoztatásuk esetén – nem személyesen, hanem képviselőik útján vettek részt az eljárásban. Majd az 1500-as évek végén jelentek meg az ügyvédek. Ez az az időszak, amikor már bizonyos személyek rendszeresen láttak el jogi képviseletet, és ennek hatására megjelent – országos szabályozás hiányában – a megyei szabályozás, elsősorban városi statútumok formájában.⁹

Az ügyvédvállásra az ispán, a szolgabíró vagy a jegyző előtt került sor, és ezek a személyek kötelesek voltak a vármegyének *referálni*. 1649-ben az országgyűlés elfogadta az a kérést, hogy ügyvédek ne lehessenek országgyűlési követek, és eltiltották őket a rendes üléseken való részvételtől. 1655. évi LI. törvénycikk kimondta, hogy a rendek közül ügködő ügyvédeket az országgyűlésben való ülésből el kell tiltani.¹⁰ I. Lipót nevéhez fűződik az első magyar ügyvédi rendtartásnak tekinthető jogszabály, a *Statutum Per Advocatos Causarum, seu Procuratores Regni Observandum*, amely *tiszteletreméltó jogi tanácsadó testületnek* nevezte az ügyvédeket.¹¹ I. Lipót rendeletében találjuk az első ügyvédi eskü szövegét: „Az ügyvéd az összes hozzá fordulóknak személyre és vagyoni állapotra tekintet nélkül lelkiismerete szerint nyújt segítséget, az ellenféllel nem egyezkedik, pénz, jutalom, kedvezés, félelem, gyűlölet vagy szeretet ügködésében nem befolyásolja, hanem lelkiismerete, igazságérzete, a törvények és szokások szerint minden tehetségével el fog járni a kikötött és munkájához arányosan mért ügyvédi tiszteletdíj ellenében, megbízóját az elkezdett ügyben kellő ok nélkül magára nem hagyja.”¹² Ő már rögzítette azt is, hogy az ügyvédi hivatásnak szakmai és erkölcsi feltételei is vannak, ugyanakkor jogszabályi szinten csak az erkölcsi előfeltételek rögzítésére került sor.¹³ A rendtartás végül nem emelkedett törvényerőre, de a gyakorlatban alkalmazásra került. 1723-ban törvénybe iktatták a *szegények*

8 Szabó István, Az ügyvédség rövid történetének áttekintése. In: Cserba Lajos (szerk.), Emlékkönyv az ügyvédi kamara fennállásának 125. évfordulójára. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, Miskolc, 2000. 8–30. o. [a továbbiakban: Szabó, Az ügyvédség]

9 Zlinszky János, Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és Története Fejér megyében. In: Fejér megyei történeti évkönyv 8. Székesfehérvár, 1974. 23. o.

10 1655. évi LI. törvénycikk a nyolczados és rövid törvényszékeket az ő megállapított idejükben tartásák. Együttal kinevezik mind a fellebbviteli bírákat, mind a királyi tábla főpapjait és báróit.

11 Korsós né Delacasse, Ügyvédi autonómiák. 11. o.

12 Zlinszky, 300 év. 34. o.

13 Uo. 34. o.

ügyvédje intézményét.¹⁴ Az ügyvédi vizsgát Mária Terézia tette általánossá az 1769-ben megalkotott rendeletében, majd 1804-ben II. József kötelezővé tette.¹⁵

Az 1800-as évek ügyvédségét, az ügyvédek szerepét így értékelte Ademto Géza, budapesti ügyvéd 1904-ben: „A 80-as évek elején politikai, igazságügyi, közgazdasági s társadalmi téren megindult reformmozgalom elvezetett egész 1848-ig illetőleg 1849-ig. Ami addig történt, abban az ügyvédek élén Kossuth Lajossal élénk részt vettek és nem egyszer vezető szerepet játszottak. Amidőn pedig 1848-ban a szabadságharc gyászos napjai bekövetkeztek, az ügyvédek voltak az elsők, kik bezárva irodájukat, fegyvert ragadtak és csatasorba állottak; a nemzetőri csapatokban, a Zrínyi csapatban és a vörös sapkásoknál például alig volt tiszt, ki ne lett volna ügyvéd, jurátus vagy patvarista.”¹⁶

A neoabszolutizmus ideje alatt az oktrojált jogszabályok között az ügyvédségre az 1852. július 24-i császári pátens vonatkozott, az úgynevezett *Advokaten-Ordnung* (Ügyvédi Rendtartás), amely az osztrák jogrendszerhez igazította az ügyvédség működését, az ügyvédi tevékenységet a Habsburg Birodalom más részeivel egységesen kezelte. Az ügyvédi hivatást állami felügyelet alá helyezte. Részletesen szabályozta az ügyvédek jogait, kötelelességeit és felelősségét. A rendelet alapján „tisztoztatás” kezdődött, amelynek során megvizsgálták az ügyvédek forradalmi tevékenységét, politikai nézeteit, alapállását. A kinevezett ügyvédek számára is kötelezővé tették az újbóli vizsga letételét. Ez a jogszabály a negatívumai (kinevezés és zárt szám) ellenére az első átfogó, modern szabályozásnak tekinthető, amely az ügyvédi vizsga, a gyakorlat és az eskü feltételeit is szabályozta. Magyarországon **1861-ben** az Országbírói Értekezlet azt hatályon kívül helyezte.

A perbeli képviselőkre, az ügyvédségre vonatkozó szabályozás azonban csak a 19. században teljedhetett ki, miután sor került a közigazgatás és a bírászkodás szétválasztására, és ez lehetőséget adott a bíróságnak az ügyvédségtől való pontos elhatárolására is.¹⁷

II. Az ügyvédjegyzetek és az ügyvédi kamarák megalakulása

A 19. század folyamán létrejöttek tehát ki az ügyvédség testületté szerveződésének a feltételei, megalakultak az ügyvédi testületek, ezek azonban nem tekinthetők

14 Uo. 34. o.

15 Uo. 39. o.

16 *Ademto Géza*, Széjjegyzetek a modern ügyvédséghez és a magyar ügyvédi kérdéshez. A Jog.1904. 291. o. [a továbbiakban: *Ademto*, Széjjegyzetek]

17 *Zlinszky*, 300 év. 47. o.

a későbbi ügyvédi kamarák elődeinek.¹⁸ Az 1861-ben kiadott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokban találunk arra utalást, hogy az ügyvédeknek is lehetőségük nyílik önállóan szerveződni, amelynek hatására alakultak meg később, az ügyvédek saját elhatározásából az ügyvédegyletek.

Az 1870-es évektől kezdve az ügyvédek szakmai szerveződésének fő célja az ügyvédi hivatás társadalmi és jogi elismertségének növelése volt. Elsőként, 1865-ben alakult meg a *Pest-Budai Ügyvédegylet*, majd ezt követték a helyi, megyei szintű testületek is. A *Budapesti Ügyvédi Kör* a 19. század végén és a 20. század elején működő ügyvédi egyesület volt, amely a fővárosi ügyvédek érdekképviselőjét, szakmai fejlődését szolgálta. A Budapesti Ügyvédi Kör a 19. század végén alakult meg, amikor az ügyvédi hivatás modernizálása és a szakmai szerveződések megerősítése vált szükségessé, bár nem hivatalos ügyvédi kamaraként működött, de fontos szerepet játszott az ügyvédek szakmai és közéleti tevékenységében. Alapvető célja volt a jogászság szakmai fejlődésének előmozdítása, az ügyvédi etika fenntartása és a jogi kultúra terjesztése. Az 1900-as évek elején önálló folyóiratot is indítottak *Ügyvédek Lapja* címmel, amelynek szerkesztője Wolf Vilmos ügyvéd volt. Az ügyvédek írásai mellett olyan jogtudósok tanulmányait vagy műveinek bemutatását is megtaláljuk a folyóiratban, mint például Timon Ákos.¹⁹ Az *Ügyvédek Lapjának Jogesetek* címmel külön melléklete is volt, amely a Kúria, a királyi táblák és a Közigazgatási Bíróság elvi jelentőségű határozatait tartalmazta. Emellett az ügyvédi joggyakorlatból olyan érdekes témákat is találunk, mint például „*A kölcsönös megegyezésen alapuló különélés és a házassági törvény 77.§-a*” dr. Virágh Gyula budapesti ügyvéd tollából.²⁰

A korábban megalakult ügyvédegyleteket a kamarák váltották fel, miután 1874. december 4-én szentesítette az uralkodó az 1874. évi XXXIV. törvénycikket, amelynek 17. szakasza az igazságügyi kormányzatra bízta az ügyvédi kamarák számának, székhelyének és területének meghatározását.²¹ Egy kamara megalakításához minimum 30 ügyvédre volt szükség, és egy kamara egy vagy több törvényszéki kerületet is magába foglalhatott. Elsőként január 6-án a kolozsvári kamara gyűlt össze. Az 1871-es tervezetben mindössze 15 kamara szerepelt, tehát ekkor a viszonylag nagy létszámú ügyvédi kamarák létrehozását támogatták, elsősorban külföldi példák alapján. A Miskolci Ügyvédegylet nem értett egyet ezzel. Adatokkal mutattak rá arra, hogy ebben az esetben átlagosan hat törvényszéki kerületre terjedne egy kamara. Ez azonban olyan hatalmas terület, ahol

18 *Admeto*, Szélsőjegyzetek. 291. o.

19 *Timon Ákos*, Magyar alkotmány- és jogtörténet, tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére. Budapest, 2. kiad., 1903. o.

20 *Virágh Gyula*, „A kölcsönös megegyezésen alapuló különélés és a házassági törvény 77.§-a”. *Ügyvédek Lapja*, 1905. 3–4. o.

21 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában.

lehetetlen volna a felügyelet és az ellenőrzés. Javaslatuk az volt, hogy minden törvényszéki kerületben alakítsanak ki egy kamarát, ahol minimum 50 ügyvéd működik. Ezt a javaslatot jogalkotó végül részben fogadta el.²²

A jogszabály kötelező kamarai tagsághoz kötötte az ügyvédi hivatás gyakorlását, és a kamarák az ügyvédség legfőbb önkormányzati szervei lettek. Meghatározta a törvény az ügyvédi kar szervezeti felépítését, előírta a jogi doktorátust a jogi képviselőhez, valamint hároméves joggyakorlati időt írt elő az ügyvédi vizsgára bocsátás feltételeként. Az ügyvédi vizsga tárgya a következők voltak: magyar közjog; anyagi és alakí, polgári, büntető-, bányá-, úrbéri, váltó-és kereskedelmi jog, pénzügyi és közigazgatási törvények és az országos szabályrendeletek.²³

A jogszabály indokolásában a jogalkotó rögzítette az ügyvéd, a bíró és a közjegyző hivatása közötti különbséget.: „*A három közeg közül az ügyvédnek a hivatása: a jog védelme. Ő felderíti a kétes jogviszony tényi és jogi körülményeit, és ezáltal megkönnyíti a bírónak az igazságos ítélethezatalat. Ő ellenőrzi a bíróságokat és hatóságokat, nehogy eljárásuk netán tévedéseik által a polgárok jogait megsértsék. Az ügyvédi hivatás ezen fontossága szükségessé teszi, hogy részére a törvénykezési szervezetben olyan állás biztosíttassék, mely hivatásának betöltését rá nézve lehetségessé tegye.*”²⁴

A kamara az illetőségi területén azt az ügyvédet vette fel a tagjai közé, aki törvényszerű ügyvédi oklevéllel rendelkezett. A végrehajtási rendeletek²⁵ határozták meg a 28 regionális kamara székhelyét, amelyek a következők voltak: Arad, Balassagyarmat, Brassó, Budapest, Debrecen, Eger, Eperjes, Győr, Gyulafehérvár, Kassa, Kecskemét, Kolozsvár, Máramaros-Sziget, Marosvásárhely, Miskolc, Nagyvárada, Nagyszeben, Pécs, Pozsony, Sopron, Szabadka, Szatmárnémeti, Szeged, Székesfehérvár, Szombathely, Temesvár, Zalaegerszeg. Az ügyvédi kamarák feladatai között határozta meg a törvény az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megőrzését és az ügyvédi köteleességek teljesítésének ellenőrzését. A tervezett reformok tekintetében javaslattételi és véleménynyilvánítási joggal rendelkeztek a kamarák. Feladatuk lett továbbá tagjaik számára a jogszolgáltatás is, valamint fegyelmi hatóságként is funkcionáltak a bejegyzett ügyvédek és ügyvédjelöltek felett.²⁶

22 Horváth Lajos-Fekete Ödön, A miskolci ügyvédegyletnek észrevételei az „ügyvédi rendtartásról” szóló javaslat tárgyában. Jogtudományi Közöny, 1871. 159. o.

23 Horváth Sándor Domonkos, A győri és a soproni ügyvédi kamara története 1875-2014. Győr, 2016.

24 Az 1874. évi XXXIV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában. Ügyvédi Rendtartás Indokolás. Általános indokolás.

25 35 365/1874. IM rendelet. In: Rendeletek Gyűjteménye 1874. 355-357. p; 32 632/1875 IM rendelet. Magyarországi Rendeletek Tára 1875. 551-552. o.

26 Zakhar Péter Krisztián, Kamarai autonómiák a polgári korban. Múltunk. 2010. 47. o.

Az ügyvédi kamarák és az ügyvédek fölött a főfelügyeletet az igazságügyi miniszter látta el, hiszen már nem magánegyesületek, hanem közfeladatot is ellátó testületek voltak. A miniszterhez kellett felterjeszteni minden év elején a kamarai lajstromokat, de minden egyes esetben be kellett jelenteni az ügyvédi tevékenység megszűnését és annak okát (fegyelmi eljárás, felfüggesztés...); a kamarai választások eredményét, és a közgyűlési jegyzőkönyveket is továbbítani kellett a miniszter felé. Fontos kötelezettsége volt a kamaráknak az éves jelentések készítése is, amelyekben ki kellett térni a kamara ügyrendjére, a fegyelmi eljárásokra, a jogszolgáltatás tapasztalataira is.²⁷ Az ügyvédek felelősségéről és a fegyelmi eljárásról szóló részek előírták az ügyvédi bűncselekményeket és fegyelmi vétségeket.

Szende Pál úgy látta, hogy 1875-től kezdődött az ügyvédi pálya előzönlése. Midőn az ügyvédi kamarák megalakultak, mindenki, akinek ügyvédi oklevele volt, sietett magát a kamarai lajstromokba bejegyeztetni, ha nem is volt szándéka az ügyvédséget folytatni, mert a bejegyzés ténye a jövőre nézve minden lehetőséget nyitva tartott.²⁸: *„Az ügyvédi kar összetétele az egykorú írók szerint is meglehetősen vegyes volt. ... A pályának ez a nyitottsága olyanokat is vonzott, akik nem hivatástudatból, de nem is a pálya megkövetelte etikai és szakmai követelményeknek megfelelő lettek ügyvédek. Viszont a létszám magas volta miatt a szorosán vett ügyvédi tevékenység nem nyújtott az összes ügyvédeknek megfelelő megélhetési lehetőséget.”*²⁹

A kamarák önállóságának egyik fontos tényezője volt, hogy a saját belső működésük, ügyrendjük meghatározásában nem korlátozta őket a törvény a jogszabályi kereteken túl. Az ügyvédi kamarák legfőbb szerve a közgyűlés volt, amely a kamara tagjaiból állt, másképpen fogalmazva: csak kamarai tag vehetett részt a közgyűlés munkájában. A jogszabály röviden határozta meg a közgyűlés hatáskörébe tartozó tárgyakat: az ügyrend megállapítása, választmány megválasztása, a tisztviselői és kezelő személyzet fizetésének megállapítása, a kamarai belső költségvetésről való döntés, számadás ellenőrzése, a választmány határozatai elleni fellebbezések intézése, jogszolgáltatással kapcsolatos javaslatok és indítványok tárgyalása, a minisztériumi tervezetek véleményezése. A közgyűlések a törvény szerint nyilvánosak voltak, az elnök a napirendet köteles volt közzé tenni, és a gyűlésről készült jegyzőkönyvet fel kellett terjeszteni az illetékes miniszterhez.³⁰ A közgyűlést évente legalább egyszer összehívták. A közgyűlés választmánya a kamarai elnökből, elnökhelyettesből, titkárból, ügyészből, illetve nyolc

27 *Korsósne Delacasse, Ügyvédi autonómiák.* 127. o.

28 *Szende Pál, A magyar ügyvédség válsága I-II.*
<https://www.fszek.hu/uploads/DMcWK322gPfdS2GCSvdVozqRozpvxolu.pdf>. (letöltve: 2026. január 26. napján).

29 *Zlinszky,* 300 év. 52. o.

30 1874. évi XXXI. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában. 31. szakasz.

rendes és négy póttagból állt. Az ügyvédi kamarák belső rendszere alapvetően nem változott meg a két világháború közötti időszakban sem.

III. Az ügyvédi hivatás 1875 és 1918 között

Az ügyvédség a polgári társadalom egyik meghatározó intézménye volt ebben az időszakban, és az ügyvédek jelentős szerepet játszottak a jogéletben, valamint a politikai és társadalmi mozgalmakban is. Az ügyvédi kamarák önállóan működtek, és a jogász hivatás magas presztízsű volt.

A 19. század végére több változás figyelhető meg az ügyvédség összetételében. A század végén az ügyvédek jelentős része a nemesség köréből került ki. A 19-20. század fordulóján azonban a nemesi eredet egyre inkább elvesztette meghatározó jelentőségét. 1872-ben vezették be a *virilizmust*.³¹

Az 1900-as évek elején azonban a korabeli sajtóban arról olvashatunk, hogy az ügyvédség válságba került és nem sikerült a kitűzött feladatokat, célokat megvalósítani: *„Hogy az ügyvédség ily válságos helyzetbe jutott, — amit a legutóbbi országos ügyvédgyűlés is igazol, — annak bizonyos részében maga az ügyvédség is az oka. A törvény az ügyvédségnek autonómiát adott; igaz, hogy az autonómia nem teljes, de mégis oly keretekben állítatott fel, hogy azokban az ügyvédek érdekvédelme sokkal hathatósabban érvényesülhetett volna, mint amiként érvényesült. Az ügyvédi rendtartás az autonómia kereteit felállította, de azok soha igazi autonómikus élettel, erős autonómikus szellemmel meg nem töltettek. A vidéki kamarák beléletét közelebbről nem ismerjük, de úgy tudjuk, hogy a viszonyok a vidéki kamarákban sem nem jobbak, sem nem rosszabbak, mint a budapesti ügyvédi kamarában. Az ügyvédi kamara hatóság is. De meg az autonómia szerve, helyesebben szervezete. Az ügyvédi kamarának e kettős volta azonban érvényre jutni nem tudott.”*³²

A helyzet súlyosságát jelzi, hogy Weiss Ignác brassói ügyvéd azt a kérdést is megfogalmazta, hogy szükség van-e egyáltalán az ügyvédekre – tekintettel a rájuk vonatkozó szigorítások mértékére -, valamint, hogy valójában mi az ügyvéd szerepe? *„Köztudomás szerint az ügyvédek hivatása abban áll, hogy a jogkereső felek érdekeit képviseljék és hogy őrködjenek a fölött, hogy a törvények és rendeletek bíróságok és hatóságok által betartassanak, helyesen alkalmaztassanak,*

31 Virilizmus: porosz mintára bevezetett, a vagyoni helyzet privilegizálására szolgáló választójogi intézmény a polgári Magyarországon, amely a helyi-területi szervek önkormányzati képviselőtestületeiben (törvényhatósági bizottság, rendezett tanácsú városi, illetve községi képviselőtestület) a legtöbb adót fizetőknek tagsági helyet biztosított. Az 1870. évi 42. törvénycikk vezette be Magyarországon.

Pomogyi László, Magyar alkotmány-és jogtörténeti kézikönyvtár, Budapest, 2008. 1241–1242. o.

32 *Admeto*, Szélfegyverek. 329. o.

mely utóbbi hivatás teszi az ügyvédeket a bírák és hivatalnokok egyenjogú társává a törvénykezés és közigazgatás terén... mert ha a törvények a legnagyobb publicitással hozatnának is nyilvánosságra, a közönség azokat még sem ismerhetné, mert azok tudásához nagy előtanulmányokra van szükség;... kétségtelen, hogy a jogkereső feleknek ügyvédre szükségük van és lesz, hogy a peres felek az ügyvédet rendesen igénybe fogják venni és hogy ennél fogva a megbízható, képzett és szorgalmas ügyvédnek mindig lesz kenyérkeresete, inerte hiába: az ügyvédség épp oly szükséges rossz, mint a törvénykezés és a bírák és a hivatalnokok.”³³ Az ügyvédi pálya túltelítettsége miatt 1913-ban az ügyvédi vizsgát új szabállyal rendezték. Az ügyvédjelölti gyakorlat csak a doktorátus megszerzésétől lehetett inentől számítani, szemben a korábbi szabályozással, amikor már az első szigorlat után el lehetett kezdeni. Valamint kétéves gyakorlatot írtak elő az ügyvédi vizsga letétele után, és csak ezt követően nyerhetett önálló ügyvédként bejegyzést a jelölt.³⁴ Ezt a jogszabályt azonban a gyakorlatban nem volt lehetőség alkalmazni, mert a háborús szükségrendeletek miatt felfüggesztésre került.³⁵

IV. Az átalakuló ügyvédi rendtartás a Horthy-korszakban (1914–1944)

1914 májusában az új katonai perrendtartás értelmében elkezdtek megszervezni a dandár-és hadosztálybíróságokat. A hadügyminiszter utasítása alapján a 6. hadtest területén négy dandárbíróságot kellett megszervezni: Kassán, Ungváron, Eperjesen és Miskolcon. Az igazságügyminiszter leiratban fordult a Kamarákhoz, hogy szólítsák fel a területén élő ügyvédeket, hogy akik a vonatkozó törvény³⁶ alapján honvédségi védők lajstromába kérik felvételüket, akkor az arra vonatkozó kérelmüket záros határidőn belül a Kamarához nyújtsák be. Horthy Miklós kormányzóvá választását, a trianoni döntést követően a gazdaság katasztrofális helyzetben volt. Elértéktelenedett a pénz, szüneteltek a bank-és hitelviszonyok, és mindezek a tényezők az ügyvédséget is gazdaságilag lehetetlen helyzet elé állították. Szabályozták, felfüggesztették a szabadságjogokat, köztük a szólásszabadság jogát is, amely az ügyvéd *kenyere*; előtérbe kerültek a rögtönítélő bíróságok. A miskolci ügyvédek jövedelmének meghatározó része a büntetőügyek során ellátott védelemből származott. Az 1920-as évek elején gazdasági stabilizálódás indult meg, de ezt követték a gazdasági-pénzügyi válságok.³⁷

33 Weiss Ignác, Az ügyvédség kérdéséhez. A Jog. 1904. 333. o.

34 Zlinszky, 300 év. 54. o.

35 Uo. 55. o.

36 1912. évi XXXIII. törvénycikk a honvédség katonai bünvádi perrendtartásáról.

37 1928-ban kezdődött az agrárválság, majd 1929-ben az ipari válság, és 1931-ben pénz-és hitelválság következett be Miskolcon is.

Mindemellett megromlott a lakosság és az ügyvédség korábban gyümölcsöző, harmonikus kapcsolata. A gazdasági világválság hatására nagyon sok ember került lehetetlen helyzetbe, ment tönkre. Árverési hirdetésekkel, csődjelentésekkel volt tele a sajtó. A kisvállalkozóknál megjelentek az árverezők. Ez egy nagyon szomorú helyzet volt, de az adós védelmében eljáró ügyvédeknek egyben lehetőséget is jelentett. Az ügyvédek ez a helyzet, ez a szomorú lehetőség két részre osztotta. Az ügyvédek feltehetőleg kisebb része a végrehajtásokat gyorsan és kegyetlenül, irgalmatlanul végezte, és így lehetőség nyílt kisebb-nagyobb vagyonnak, vagyonrészeknek a megszerzésére is. Az ügyvédek többsége viszont az alapvető működési feltétel, iroda nélkül házalva, vagy kávéházak asztalainál látta el a tevékenységét. Ez egy nagyon kiszolgáltatott helyzet volt, amelyben kevés jövedelemhez jutottak az ügyvédek, és közülük sokan tönkre is mentek, ügyvédi tevékenységüket kénytelenek voltak.

A trianoni békét követően sorra jelentek meg azok a rendeletek, amelyek a hatóságok és hivatalok új beosztásait rendezték. A 8228/1920. számú ME rendelet kétféle ügyvédi hovatartozást határozott meg. Egyrészt azoknak az ügyvédeknek a helyzetét, akik a megszállás következtében menekültek, másrészt azokat, akik nem megszállt területen laktak, de az ügyvédi kamarájuk székhelye került megszállás alá.

Az 1920-as évek egyik megoldandó kérdése volt a kamarák számára az ügyvédjelöltek álbejegyzésének a problémája. Régóta fennálló panasza volt a joggyakorlatot folytató ügyvédjelölteknek, hogy voltak olyan ügyvédjelöltek, akik köztisztviselő mivoltuk ellenére szerepeltek a kamarák ügyvédjelölti lajstromában is. Ezeknek az ügyvédjelölteknek a tevékenysége az ügyvédi kart erkölcsileg és anyagilag is hátrányosan érintette. Egy konkrét eset kapcsán a Királyi Kúria Ügyvédi Tanácsa helyben hagyta a Miskolci Ügyvédi Kamara felvételt megtagadó határozatát. A Kúria kimondta az ügy kapcsán azt is, hogy *az ügyvédjelölt egész napi teljes tevékenységét az ügyvédi gyakorlatnak tartozik szentelni*.³⁸

Felmerült a *zugírászat elleni védekezéssel kapcsolatos probléma* is, erre azonban nem sikerült megoldást találni, ezt mutatja az is, hogy ez a kérdés folyamatosan napirenden szerepelt.

1921 nyarán rendezni próbálták az ügyvédjelöltek alacsony fizetésének a kérdését. Az ügyvédjelöltek Országos Szövetségének felterjesztésére a budapesti ügyvédi kamara köriratban hívta fel tagjait, hogy az ügyvédjelölti fizetések megállapításánál legyenek tekintettel a nehéz gazdasági viszonyokra. A Budapesti Ügyvédi Kamara ugyanis 1919. augusztus 9-én megjelent számában hivatalos közleményt adott ki, amelyben megállapította, hogy a Károlyi-kormány idején megtartott tisztújítása közjogi és közigazgatási szempontból is érvénytelen és

38 Kis József, A Miskolci Ügyvédi Kamara története, Kézirat, Miskolc, 1981. 46. o.

szabálytalan volt. Nem a választások tisztasága miatt, hanem azért, mert az ügyvédi kamarai tisztújításokat a kormány az 1912. 63. törvény alapján kiadott rendeletben tiltotta meg a háború befejezését követő hat hónapon belül. Ezt a forradalom idején figyelmen kívül hagyták. A budapesti ügyvédi kamara azonban megállapította, hogy ezek a forradalmi tisztújítások sem a kar igazi hangulatának kifejezői nem lehettek, sem annak a szigorú jogfolytonosságnak nem felelnek meg, amelyek a magyar ügyvédséget évszázadok óta jellemzik.

Számos ok vezetett az 1920-as évek végén oda, hogy az ügyvédi kar ismét válságba jutott és túlszűfoltta vált. Felmerült a numerus clausus rendelkezéseknek az ügyvédi karba történő bevezetése is, amelynek hatására olyanok is az ügyvédi pályára léptek, akik soha nem gondolták komolyan, hogy ügyvédi tevékenységet folytassanak. A probléma megoldására az igazságügy-minisztériumba 1927. május 15-ére értekezletet hívtak össze, amelyen az ország összes kamarájának a képviselője részt vett. Az igazságügy-miniszter feltárta az ügyvédség szomorú helyzetét, meghatározta az ezzel kapcsolatos feladatokat. Érdemi eredmény azonban nem született a tanácskozáson, mindössze egy tervezetet adtak ki a kötelező országos ügyvédi díjszabásról, ezt azonban az ügyvédi kar bár üdvözölte, de nem tartottak elegendőnek, így nem emelkedett jogerőre.

Az 1920-as és 1930-as években a kormányzat több alkalommal beavatkozott az ügyvédi hivatás rendjébe, különösen politikai és társadalmi szempontok alapján. Az 1926. évi XIII. törvénycikk tovább szabályozta az ügyvédi tevékenységet és a kamarák működését. A két világháború közötti időszakban az ügyvédek jelentős része közéleti szerepet is vállalt, gyakran parlamenti képviselőként vagy politikai tanácsadóként működtek.

Az 1937. évi IV. törvénycikk³⁹ az ügyvédi rendtartás tárgyában az 1874. évi rendtartást módosította, és azzal szemben bizonyos korlátozásokat vezetett be az ügyvédi működés tekintetében. Az ügyvédi kamara intézményét megtartotta, azonban az önkormányzatban való részvételt legalább tíz évre terjedő önálló ügyvédi gyakorlathoz, vagy közszolgálati működéshez kötötte.: *„Ez az ugyancsak igényelt feddhetetlenséggel együtt nyilván azt célozta, hogy a kamarák vezetésében elsősorban a rendszer szempontjából megbízható ügyvédek szerepelhessenek.”*⁴⁰ Az ügyvédi kamarák feletti állami irányítást, a főfelügyeleti jogot a jogalkotó így magyarázta: *„Nem szorul bővebb indokolásra, hogy az önkormányzat működése nem lehet békés, ha figyelmen kívül hagyja a magyar állam ezerszázados története alatt az egyéni és közéleti élet minden vonatkozását átható nemzeti eszme és keresztény erkölcsi felfogás követelményeit... . Annak, hogy az ügyvédi működésnek és az ügyvédség testületi szervezetének az ország jellegét meghatározó és fenntartó nemzeti erők áramlásának lendületébe állítása nem csupán eszmei értékű,*

39 1937. évi IV. törvénycikk az ügyvédi rendtartás tárgyában.

40 Zlinszky, 300 év. 57. o.

*minden gyakorlati hivatást nélkülöző céltalan szemlélődés, hanem a magyar nemzeti élet őstalajában gyökerező eleven erejű valóság, amelynek átütő jelentőségét az államvezetés semmiféle vonatkozásában sem lehet figyelmen kívül hagyni.*⁴¹

1938-ban az ügyvédi kar tagjainak jelentős része rendkívüli katonai szolgálatra vonult be, egy részük pedig hosszabb időn keresztül teljesített tényleges katonai szolgálatot. A Pécsi Ügyvédi Kamara indítványt intézett az igazságügy-miniszterhez az országos bizottságon keresztül, amelyben kérte, hogy a katonai szolgálaton részt vevő ügyvédekre *ne jelentse át a kamarai járulék fizetésének elmulasztását*. 1938. december 10-én került sor az *Országos Ügyvédszövetség X. Országos Ügyvédi Értekezletére*.

Az igazságügy-miniszter 13400/1939. számú rendeletében a miniszter engedélyezte, hogy az ügyvédjelölti időszakba az 1938. szeptember 1. és az 1939. január 31. közötti rendkívüli fegyvergyakorlaton vagy katonai szolgálaton eltöltött időből legfeljebb 3 hónap beleszámítson, azzal a feltétellel, ha a vizsgára jelentkező jelölt a katonai szolgálat megszűnését követően a joggyakorlatát 6 hónapon belül megkezdte, vagy ha a joggyakorlatát a beszámított idő hozzáadásával teljesítette.

Az 1938-1944 közötti zsidótörvények az ügyvédi kar összetételét is jelentősen érintették, mivel a zsidó származású ügyvédek jelentős részét kizárták a hivatás gyakorlásából.⁴² Kovács M. Mária kutatásai azt mutatták, hogy *„az antiszemita mozgalmak sokáig szinte teljesen képtelenek voltak megosztani a hazai ügyvédség taborát. A származási alapú szegregációnak gátat szabott a zsidó ügyvédek nagyfokú társadalmi integráltsága, amely a nem zsidókkal való együttműködés szövevényes rendszerén alapult.*⁴³ Zlinszky János ugyanakkor arra mutatott rá, hogy *„Ezek a rendeletek az ügyvédi kart azért érintették különösen súlyosan, mert a törvények indokolását tartalmazó előadás szerint az ország ügyvédségének közel a fele e korlátozó rendeletek hatálya alá esett.*⁴⁴

Az első zsidótörvény, az 1938. évi XV. törvénycikk *a társadalmi és gazdasági élet hatékonyabb biztosításáról* címmel jelent meg. Lényeges változásokat hozott az új ügyvédi rendtartás tekintetében is. A hetedik szakaszban a húsz százalékos küszöböt határozta meg az ügyvédi, a mérnöki és az orvosi kamara tagjaira is. Kimondta, hogy ameddig az egyéb tagok létszáma nem éri el az összes kamarai tag nyolcvan százalékát, addig 'zsidókat' csak a felvett tagok mindössze öt százalékáig lehetett felvenni. A törvénynek ezt a rendelkezését ismét statisztikai adatokra hivatkozva magyarázta az indokolás. Az 1930-as népszámlálást alapul véve

41 Uo. 58. o.

42 Lásd bővebben erről az időszakról: *Lehotay Veronika*, A Miskolci Ügyvédi Kamara első 100 éve. Miskolc, 2023.

43 *Kovács M. Mária*, *Ügyvédek az árral szemben*. Medvetánc, 1985. 91-97. o.

44 *Zlinszky*, 300 év. 61. o.

mutatott rá, hogy az összes ügyvédek 49,2 százaléka volt zsidó a korszakban.⁴⁵ Ugyanakkor a jogszabály létbizonytalanságot idézett elő az ügyvédség körében, romlott a közhangulat. Az ügyvédi kamarák szabályait az igazságügy-miniszter határozta meg ugyancsak 1939-ben.⁴⁶ Az ügyvédek száma ebben az évben hivatalos adatok szerint 6738 volt, amelyből 3523 személy volt zsidó származású. A második zsidótörvény rendelkezései Budapesten 1488 jogászt érintettek hátrányosan, míg vidéken ez az arány sok helyen magasabb volt.⁴⁷

A háború utáni ügyvédség már nem ugyanaz volt, mint az azt megelőző időszakban.

V. Az ügyvédi hivatás átalakulása a kommunista hatalomátvétel után (1945–1949)

A háborút követően megkezdődött azoknak az ügyvédeknek a számbavétele, akik túléltek a második világháborút. Az ügyvédi kar jelentős átalakuláson ment keresztül a politikai rendszerváltás miatt. Az 1947. évi I. törvény az ügyvédi szervezetet állami felügyelet alá helyezte, korlátozva annak önállóságát.⁴⁸ Majd 1949-ben a kommunista rendszer teljes mértékben átalakította az ügyvédi hivatás működését, bevezetve az úgynevezett „*ügyvédi munkaközösségeket*”, amelyek az egyéni ügyvédi tevékenységet megszüntették, és az ügyvédséget államosították. Az 1945 utáni időszakban jelentős változások történtek az ügyvédség létszámában és összetételében, valamint az ügyvédi hivatásra vonatkozó joganyagban is. 1945 nyarán megkezdődött az ügyvédek átvilágítása, ami tulajdonképpen a politikai tisztogatás volt az 45117/1945. számú IM rendelet, majd az 1410/1945. számú IM rendelet alapján.⁴⁹ A hivatalos lapban is közöltek végzéseket:

„*A Miskolci Ügyvédi Kamara megállapítja, hogy dr. Bodnár László miskolci ügyvéd az 1410/1945. M.E. számú rendelet 6. § 1. bek. szerint ügyvédi gyakorlatot nem folytathat, mert az igazoló bizottság nem jogerős határozattal az ügyvédségtől elmozdította. Miskolc. 1948. évi március hó 3-án. Miskolci Ügyvédi Kamara.*”⁵⁰

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 10440/1945. számú ME rendelete az ügyvédi kamarák működésének a helyreállításáról megszüntette az 1944. december

45 Képviselőházi Irományok. 1935. X. kötet. 267. o.

46 238000/1939. számú IM rendelet a zsidók közeleti és gazdasági térfoglalása következtében az ügyvédi kamarák tekintetében szükséges részletes szabályok megállapításáról.

47 *Zsigmond Anna*, Jogászok a „jogállamban.” Jura, 2007. 63–71. o.

48 1947. évi I. törvény az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes törvényes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről.

49 45 117/1945. számú IM rendelet az ügyvédek (jelöltek) és közjegyzők (helyettesek) igazolásáról. Magyarországi Rendeletk Tára. 1945. január 18. 324. o.

50 *Magyar Közlöny-Hivatalos lap*, 1948. március 7. 56. szám. 5. o.

31. előtt választott kamarák vezetőségének a megbízatását. Elrendelte, hogy a kamara elnökét a miniszter jogosult kinevezni. Az ügyvédi rendtartás annyiban módosult, hogy az ügyvédi kamarák névjegyzékébe nőket is fel lehetett venni. A 12 000/1946. számú IM rendelet szerint nem rendelkeztek választójoggal azok, akikkel szemben az igazolóbizottságok akár jogerősen, vagy nem sürgősen feddésnél súlyosabb büntetést szabtak ki.

1946 októberében a Szabad Magyarország *Bírónak nem jó, ügyvédnek jó?* címmel közölt cikke a B-listázások hatásaival foglalkozott.⁵¹ *Reis István* igazságügyminiszter egy hozzá intézett előterjesztésre reagálva 1946. júliusában kifejtette, hogy az ügyvédek kamarába való felvétele az 1937. évi IV. törvénycikk alapján az ügyvédi önkormányzat hatáskörébe tartozik. Ez alapján az ügyvédi kamara, elsőfokon hatáskörrel rendelkezik az egyes tagfelvételi kérelmeket megvizsgálni. Utalt rá a miniszter, hogy az ügyvédi kamara teljesen szabadon állapíthatja meg, hogy a felvételre jelentkező egyénisége, jelleme, erkölcsi tulajdonságai alapján alkalmas és méltó-e az ügyvédi hivatás gyakorlására. Előrevetítette az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának az átalakítását, amellyel az ügyvédi önkormányzat a felvétel kérdésében is teljes lesz. Vagyis „az ügyvédi karnak meg lesz a lehetősége arra, hogy az ügyvédi pálya szabadságához fűződő hagyományokat az ország demokratikus szellemben történő *ujjáépítésének* követelményeivel összhangba hozva, maga döntse el, kit vesz be a tagjai közé.”⁵²

Időközben megalakult a *Magyar Jogászok Szabad Szakszervezete*, és létrehozták a Mementot.⁵³ A szakszervezet 1948-ban feloszlott, azonban a *Memento* jogintézménye tovább élt. A Magyar Jogászok Szabad Szakszervezete 1945-ben alakult meg, önálló lapot is adott ki *Magyar Jog* címmel, amelynek főszerkesztője dr. *Ladányi Ármin* volt. A folyóirat első száma, amely 1946 nyarán jelent meg, ismertette a joggyakorlatot, a törvényeket, a rendeleteket és a javaslatokat. *Magyar Jog* címmel a Magyar Jogászok Szabad Szakszervezete dr. *Ladányi Ármin* szerkesztésében új folyóiratot ad ki. A lap nem tudományos fejtegetéseket, hanem a dolgozó jogászok munkáját megkönnyítő híreket tesz közzé. –írja a Szabad Szó újságírója a lapról.⁵⁴

Az 1947. évi I. törvény a képviseleti közgyűlés hatáskörét és az országos ügyvédi tanácsot szabályozta. Az 1948. évi XXIX. törvény az ügyvédi kamara választmányára, az ügyvédi kamarák országos bizottságára, továbbá a fegyelmi eljárásokra vonatkozott. Megszüntette a Kúria Ügyvédi Tanácsát, és ezzel

51 *Szabad Magyarország*, 1946. október 9. 227. szám. 3. o.

52 3782/1946. szám. az ügyvédi rendtartás módosítása. A Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Ügyvédi Kamara irattára.

53 A Memento eredetileg elhalálozás esetére szóló segélyakciót jelentett az Országos Ügyvédotthon Egyesület keretében az 1920-as évek végén. Többszöri változtatást követően 1960-tól a Magyar Jogász Szövetség keretében *MEMENTO Kölcsonös Érdekvédelmi és Társadalmi Akció* elnevezéssel működött.

54 Szabad Szó, 1946. 48. évfolyam, 1946. augusztus 18. 182. szám. 387. o.

a rendelkezéssel a fegyelmi ügyek másodfokú elbírálását az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottságának a hatáskörébe utalta. Az ügyvédek kötelezően munkaközösségekbe tömörültek, megszűnt az egyéni ügyvédi praxis. Az ügyvédi hivatás gyakorlásához politikai lojalításra is szükség volt. Ez a jogszabály az ügyvédi hivatás állami ellenőrzés alá vonását és a szabad ügyvédség megszüntetését készítette elő, amely már a kommunista hatalomátvétel része volt. Az államosításra vonatkozó jogszabályok az ügyvédek gazdasági tekintetben komolyan és hátrányosan érintették, és emellett számos hatósági intézkedés és rendelkezés is korlátozta az ügyvédi tevékenységet. Az ügyvédi tevékenységet meghatározta az a tény, hogy a védelem vagy teljes mértékben megszűnt a perekben vagy jelentős mértékben korlátozott volt. Az 1948-as központosítás azonban nem segítette az igazságügyi kormányzat elképzeléseinek az érvényesülését, ezért a 770/1952. számú IM rendelet a területi elv alapján minden megyében újraalakította az ügyvédi kamarákat.

Összegzés

1874 és 1949 között az ügyvédi hivatás nagy utat tett meg a klasszikus polgári szakmától a kommunista államhatalom által irányított szervezetté válásig. Az ügyvédek kezdetben nagy autonómiával és szakmai tekintéllyel rendelkeztek, de a második világháború után fokozatosan elveszítették függetlenségüket. Az *1874. évi XXXIV. törvénycikk* (Ügyvédi Rendtartás) volt tehát az első modern ügyvédi szabályozás Magyarországon, hiszen meghatározta az ügyvéddé válás feltételeit: a jogi végzettség, a joggyakorlat és az ügyvédi vizsga követelményeit.

1949-ben hatályba lépett az első és európai szinten is kifogástalan alkotmány. Ugyanakkor az ügyvédi tevékenységet a koncepciók perek, az alkotmány szellemével ellentétes, titkos rendeletek és belső utasítások határozták meg. Az ügyvédi munkaközösségek helyiség-és jövedelmi gondokkal küzdöttek. Egyre nehezebbé vált a megélhetés az ügyvédi pályán. A legnagyobb problémát a nyugdíj jelentette, amely a létminimumot sem érte el, ugyanakkor nagyon magas volt az ügyvéd által fizetendő járulék mértéke. Megszüntették a munkaközösségek adókedvezményét. Ezt utólag ugyan az igazságügy miniszter igazságtalannak minősítette, de addigra már a megyei ügyvédségeket ért súlyos joghátrányokat nagyon nehezen, vagy egyáltalán nem lehetett kiküszöbölni.

A mai ügyvédi rendszer alapjai a kiegyezés után alakultak ki, majd 1945 után más fejlődési irányt vett, és végül – bár ez az időszak is izgalmas jogtörténeti kérdéseket vet fel, de ez nem volt a tanulmány tárgya – 1990 után tudott vissza-

térni arra a pályára, amelyet a második világháború után elhagyott az ügyvédi hivatás.⁵⁵

Irodalomjegyzék

A Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Ügyvédi Kamara irattárának dokumentumai.

Admeto Géza, Szélgjegyzetek a modern ügyvédséghez és a magyar ügyvédi kérdéshez. A Jog. 1904.

Horváth Lajos-Fekete Ödön, A miskolczi ügyvédegyletnek észrevételei az „ügyvédi rendtartásról” szóló javaslat tárgyában. Jogtudományi Közlöny, 1871. 155–161. o.

Horváth Sándor Domonkos, A győri és a soproni ügyvédi kamara története 1875–2014. Győr, 2016.

<https://www.fszek.hu/uploads/DMcWK322gPfdS2GCSvdVozqRozpvoxolu.pdf>. (letöltve: 2026. január 26. napján).

Kis József, A Miskolci Ügyvédi Kamara története, Kézirat, Miskolc, 1981.

Korsósné Delacasse Krisztina, Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban. Doktori értekezés, Pécs, 2009. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/korsosne-delacasse-krisztina/korsosne-delacasse-krisztina-vedes-ertekezes.pdf> (letöltve: 2026. január 19. napján)

Kovács M. Mária, *Ügyvédek az árral szemben*. Medvetánc, 1985. 91–97. o.

Lehotay Veronika, A Miskolci Ügyvédi Kamara első 100 éve. Miskolc, 2023.

Magyar Közlöny-Hivatalos lap, 1948. március 7. 56. szám.

Pomogyi László, Magyar alkotmány-és jogtörténeti kézisótár, Budapest, 2008.

Szabad Magyarország, 1946. október 9. 227. szám.

55 Szabó, Az ügyvédség.

Szabad Szó, 1946. 48. évfolyam, 1946. augusztus 18. 182. szám. 387.

Szabó István, Az ügyvédség rövid történetének áttekintése. In: *Cserba Lajos* (szerk.), Emlékkönyv az ügyvédi kamara fennállásának 125. évfordulójára. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara, Miskolc, 2000. *Szende Pál*, A magyar ügyvédség válsága I-II.

Timon Ákos, Magyar alkotmány- és jogtörténet, tekintettel a nyugati államok jogfejlődésére. Budapest, 2. kiad., *Weiss Ignác*, Az ügyvédség kérdéséhez. *A Jog*. 1904.

Virágh Gyula, „A kölcsönös megegyezésen alapuló különélés és a házassági törvény 77.§-a”. *Ügyvédek Lapja*, 1905. 3–4.

Zakhar Péter Krisztián, Kamarai autonómiák a polgári korban. *Múltunk*. 2010. 36–60. o.

Zlinszky János, Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és 300 éve Fejér Megyében. In: *Farkas Gábor* (szerk.), Fejér Megyei történeti Évkönyv 8. Székesfehérvár, 1974.

Zsigmond Anna, Jogászok a „jogállamban.” *Jura*, 2007. 63–71. o.